

Іван КАРЭНДА

СКРЫПКА З БЕРЛІНА

Апавяданне

Абласны конкурс юных скрыпачоў, прымеркаваны да свята Перамогі, было вырашана правесці ў Оршы, на базе старэйшай і самай прэстыжнай у горадзе школы мастацтваў. Вялікі гонар наладзіць фэст і прымаць шматлікіх гасцей сведчыў пра яе несумненныя поспехі: установа праславілася сваімі таленавітымі выхаванцамі не толькі ў вобласці, а і за межамі Беларусі. Адным словам — заслужыла.

Пра важную падзею ў культурным жыцці горада, да якой заставалася меней як месяц, напісала мясцовая газета, паведаміла аршанскае радыё.

Амаль штодня дырэктару школы Ірыне Віктараўне тэлефанавалі з аддзела культуры — цікавіліся ходам падрыхтоўкі да конкурсу, напаміналі пра адказнасць перад вобласцю.

Ды навошта ёй былі тыя напамінкі? — яна і без начальнікаў з уладных кабінетаў добра разумела: нават за нязначныя недахопы ў правядзенні гэтага мерапрыемства можа пазбавіцца сваёй дырэктарскай пасады, якую займала ўжо не адзін год.

А тут, як быццам хтосьці сурочыў яе, і сапраўды ўзнікла праблема: рамонт школы зацягваўся, яго завяршэнне да вызначанай даты было пад пагрозай зрыву. І цяпер яна раз-пораз дакарала сябе: сама ж прыдумала такі галаўны боль — замяніць паркет у актавай зале! Паскрэблі б, пачысцілі б крыху, палакіравалі б стары — і ніхто не звярнуў бы ніякай увагі, адна падзяка. Дык не! — трэба ж было заікнуцца пра гэта ў аддзеле культуры. Там — абедзвюма рукамі «за». Ім што, ведаюць: Ірына Віктараўна — чалавек слова. Сказала — зробіць. Калі б толькі ад яе залежала, то яна той дубовы паркет дзень і ноч пілавала б, кожную дошчачку сама пагаблявала б, абы толькі своечасова, да конкурснага дня, закончыць рамонт.

І заняткі ў школе ніхто не адмяняў — ідуць, без выхадных, з раніцы да позняга вечара. Цягнецца дзятва да музыкі. Ці, дакладней, бацькі цягнуць яе сюды за рукі-ногі — вельмі ж хочацца ім, каб іх крэўнікі набылі музычную адукацыю. Педагогам-музыкантам беспрацоўе не пагражае: колькасць навучэнцаў штогод павялічваецца,

Іван Карэнда нарадзіўся ў 1950 годзе ў вёсцы Крывікі Гіцейскага раёна Гродзенскай вобласці. На прафесіі — настаўнік і журналіст. Працаваў у школе, рэдакцыі газеты «Чырвоная змена», на дзяржаўнай службе. Аўтар зборнікаў лірыкі «Белы наліў», «Зніжка», «Васількі надзеі», пазытыўнай кнігі для дзяцей «На загадкі ёсць адгадкі». У 2004 годзе выйшла кніга лірыкі «Апошняя малітва» на беларускай мове. У перакладзе на рускую мову творы друкаваліся ў расійскіх літаратурна-мастацкіх часопісах, «Літаратурной газеті». Вядомы і як празаік. Аўтар апавесці «Воллаўская гасця», шэрагу апавяданняў і эса. На вершы Івана Карэнды вядомыя беларускія кампазітары напісалі больш за 30 песень.

уводзяцца новыя спецыяльнасці. А вось дырэктарскі аклад павышаць не збіраюцца. А клопатаў у кіраўніка школы — што ў той вавёркі перад зімою.

Правесці абласны конкурс — ганарова, што і казаць. А колькі сіл, колькі нерваў ён адніме ў дырэктара! — цяпер яны штодня сінім полымем беззваротна згараюць, як дровы ў печцы.

Вось як сёння — брыгадзёр рамонтнікаў паехаў з самай раніцы ў трэст, па той самы паркет, а дагэтуль не вярнуўся.

Ірына Віктараўна чакала яго званка, але ў трубцы раз за разам гучаў не той голас, які ёй быў патрэбен.

Чарговы тэлефонны званок канчаткова вывеў яе з душэўнай раўнавагі. Рука нервова, але ўсё яшчэ з надзеяй, пацягнулася да тэлефоннага апарата.

— Алё?.. Музыкальная школа?.. — пачуўся ціхі, хрыпаты голас.

— Ну, дапусцім... Школай мастацтваў цяпер называецца, — неахвотна, абыякава пачала размову ўзбуджаная непрыемнымі перажываннямі дырэктар.

— Сольнікаў я, Лаўрэн Ігнатавіч. — І, мабыць, каб падкрэсліць свой паважаны ў грамадстве статус, пасля кароткай паўзы чалавек дадаў: — Пенсіянер...

— Пенсіянераў мы ў школу не прымаем, — рэзка перапыніла яго прадстаўленне Ірына Віктараўна.

— Ну, вядома, вядома... Навошта вам стары Сольнікаў?

— Дзядуля, не сyp мне соль на рану. І так душа баліць, валідол глытаю... — выдыхнула ў тэлефонную прастору дырэктар. — Прабачце, у мяне няма часу на доўгія размовы. Што трэба? Прашу коратка, па сутнасці...

— Па радыё перадавалі, што ў школе будзе конкурс юных скрыпачоў... Хачу прыйсці паслухаць... І не толькі...

— Усе месцы ў зале будуць занятыя, мы іх загадзя распісалі. Гасцей наедзе шмат. Праўду кажу: ніводнага свабоднага месца не будзе. Да пабачэння.

І, кінуўшы трубку на стары, з мінулага веку, апарат, паглядзела на гадзіннік, што вісеў на сцяне насупраць дырэктарскага крэсла. Заканчваўся рабочы дзень, а з ім і спадзеў на вяртанне брыгадзіра. «Хоць бы пазваніў, ёлупень!..» — трэслася ад злосці Ірына Віктараўна.

Тэлефон зазваніў зноў. «Ну, можа, нарэшце!..» — прамільгнула жаданая для знерванага неспрыяльнымі абставінамі дырэктара думка.

Аднак голас быў той самы, што і хвіліну назад.

— Даруйце, нешта сувязь перарвалася...

— Нармальная ў нас сувязь, — нібыта сабе пад нос, а фактычна ў трубку прамармытала дырэктар.

— ...Родам я са Свісцёлак... Пэўна ж, чулі пра такую вёску нашага раёна? — не то пытаўся, не то сцвярджаў голас у тэлефоннай трубцы.

— Дзядуля!.. У нашай школе няма аддзялення мастацкага свісту...

— Ды не ўмею я свістаць, — нібы апраўдваючыся, працягваў тэлефонны суразмоўца.

— Я ж прасіла — карацей...

— ...А жыву цяпер у Оршы... Я маю добрую скрыпку. Трафейная, з Берліна. Італьянская, сорака трэцяга года вырабу... Гучанне выдатнае...

— Мы рэкламай скрыпак і іх рэалізацыяй не займаемся. Ды і ў кожнага вучня ёсць свой інструмент — бацькі на гэта грошай не шкадуюць.

— А я пра гэта і не прашу, і прадаваць не збіраюся — такой патрэбы не маю, — даводзіў стары.

— Дык чаго хочаце? Каб я слухала байкі пра трафейныя скрыпкі? Паўтараю, на такія размовы ў мяне няма часу.

— Можна і не размаўляць — прышліце каго-небудзь з выкладчыкаў, я проста перадам скрыпку. Можаче ўручыць яе пераможцу — лепшаму юнаму скрыпачу. Бо сам я хадох ужо слабы. Неўзабаве ў інтэрнат ветэранаў вайны падамся. Ніводнай роднай душы на гэтым свеце ў мяне не засталася. Дакументы ў інтэрнат ужо аформлены. Вось адсвяткую Дзень Перамогі — і гайда да такіх, як я, нямоглых, дажываць там свае зямныя дні.

— Вы што, франтавік? — перайшла на спакойны тон Ірына Віктараўна. — З гэтага і пачыналі б...

— А хто яго ведае, з чаго пачынаць трэба... Памяць не тая, што ў маладыя гады, блытаюся...

— Называйце адрас, прыедзем... — падсумавала прыкры тэлефонны дыялог дырэктар, задаволеная тым, што ёй удалося-такі «выруліць» на патрэбную размоўную сцэжку.

— Дзякуй. Буду чакаць...

...Лаўрэн Ігнатавіч яшчэ некалькі хвілін трымаў у спацелай руцэ тэлефонную трубку, не зважаючы на кароткія, таропкія гудкі, што даносіліся з яе. Потым падняўся з канапы, на якой сядзеў падчас тэлефоннай размовы, і падышоў да акна. На залітым лагодным вячэрнім сонейкам падворку прабівалася да жыцця маладзенькая злёная трава. На старой бярозе, з якой ён нядаўна спускаў сок, весела шчабяталі шпакі. «Якая слаўная пара! І так — з году ў год. Вялікую моц і сілу мае прырода, каб, памёршы, наноў адрадзіцца ва ўсёй сваёй непаўторнай пекнаце. І якое шчасце бачыць гэтую прыгажосць!..» — думаў, крыху супакоіўшыся пасля працяглай размовы з дырэктарам школы мастацтваў, некалі вядомы на ўсю краіну машыніст-чыгуначнік і знакаміты музыка, самадзейны скрыпач Лаўрэн Сольнікаў.

Светлыя выявы новага абуджэння прыроды, што радавалі і сагравалі яго сэрца, змяніліся ўспамінамі-малюнкамі далёкай і самай памятнай у яго жыцці вясны...

...Бой за Берлін ішоў безупынку дзесяць сутак. Дзесяць дзён і начэй ніхто не спаў — ні камандзіры, ні байцы. Напружанне і стомленасць былі неймаверныя, людзі ледзь трымаліся на нагах.

Ён і сёння выразна бачыць перад сабою пачарнелыя ад бяссонніцы твары аднапалчан, іх брудныя, запыленыя, прапахлыя дымам і порахам гімнасцёркі.

Апоўдні 2 мая, калі раптам усё сціхла, пераможцы паснулі. Упекат, прама на плошчы, каля рэйхстага. Камандзіры і салдаты, галава да галавы. І спалі непрабудна амаль два дні!

А потым, калі прагнуліся, пачалі прыводзіць сябе ў парадак — сталі мыцца, галіцца. Падвезлі новенькія гімнасцёркі.

У Берліне цвіў бэз. Яны ламалі яго галінкі, каб нанюхацца чароўнага водару, забытага на вайне, надыхацца вясной. Пілі аднекуль прывезены каньяк — тады ён упершыню пакаштаваў гэты моцны напой. Да вайны ён увогуле не браў у рот спіртнога. І на фронце свае законныя сто грамаў «наркомаўкі» аддаваў байцам-папличнікам. А ў той незабыўны дзень, у Берліне, выпіў. Каб адсвяткаваць разам з усімі Вялікую Перамогу.

Камандзір іх мінамётнай роты, украінец з-пад Жытоміра Пятро Перацяцка, прынёс з руін магазіна, дзе пасля бамбардзіроўкі ці артылерыйскіх удараў валяліся розныя музычныя інструменты, скрыпку і, падміргнуўшы яму, Сольнікаву, сказаў:

— Зайграй, Лаўрэн, што-небудзь вясёленькае, каб ногі самі ў скокі пусціліся. Ты ж расказваў, што ўсё можаш... Найперш, вядома, нашу, украінскую — «Распрагайце, хлопцы, коней!..»

Доўга настройваць скрыпку часу і патрэбы не было — новенькая і абсалютна цэлая, аніводнай драпінкі, з бліскучым лакам, яна мірна, быццам і не бачыла страшэннай, разбуральнай вайны, ляжала разам са смычком у спецыяльным драўляным чамаданчыку. Таму, відаць, і ўцалела, захавалася.

Апошні раз ён трымаў у руках музычны інструмент перад вайной. І цяпер трэба было ўспомніць забытую за тры гады жыцця ў акупацыі і некалькі франтавых месяцаў бацькаву навуку, калі па чарзе з братам Валерам брынкаў на сямейнай скрыпцы паміж заняткамі ў школе, сялянскай працай у полі і на лузе ды рыбачаннем на Дняпры.

Прысеўшы на нейкую бочку, крыху падкруціўшы калкі і падцягнуўшы струны, Лаўрэн раз-другі правёў па іх смычком. А праз хвіліну зайграў тое, што і прасіў Пятро, што адпавядала іх агульнаму ўзнёсламу настрою. А Пятро, зухавата адкінуўшы галаву, растапыранымі пальцамі прычасаўшы свой рыжы, даўно не стрыжаны чуб, стаў падпяваць. Ну і галасіну ж меў мужык — сам Шаляпін заслухаўся б!.. Умомант да іх збегся ледзь не ўвесь батальён — байцоў мо з паўтысячы...

...Той вясной, у маі сорок пятага, яму было няпоўных дваццаць. Значыць, сёлет на шэсць з паловай дзесяткаў болей. Ох, як бяжыць час! Легкакрылай птушкай праляцелі, прамільгнулі пасляваенныя гады. З Германіі ён вярнуўся толькі ў сорок сёмым. Прывёз тады сярод нешматлікіх салдацкіх пажыткаў і трафейную скрыпку. З таго часу і не разлучаўся з ёю. І яму аддана служыла, і людзям радасць прыносіла. І на вяселлях, і на іншых банкетах, і на розных канцэртах гучалі яе чароўныя акорды. Але што рабіць з ёю ў ветэранскім інтэрнаце? Ды і колькі яму жыць засталася? Хочаш не хочаш, а і табе, Лаўрэн, пара збірацца ў вырай. Вось таму і вырашыў перадаць інструмент у добрыя рукі...

Думкі Сольнікава перапыніў званок у кватэру, які паўтарыўся тройчы. Да яго даўно ніхто не заходзіў, і сёння ён нікога не чакаў, таму здзівіўся, што напрыканцы дня хтосьці вырашыў патурбаваць яго адзінокае існаванне.

Па заўсёднай звычцы паглядзеўшы ў дзвярное вочка, ён нават сваімі падслепаватымі вачамі беспамылкова вызначыў: у калідоры — жанчына. І, пакруціўшы дрыжачымі ад старасці рукамі ніжні, а потым і верхні замкі, спакойна адчыніў дзверы.

Перад ім стаяла высокая, мажняя маладзіца, у белым плашчы, з павязанай на шыі блакітнай хусцінкай, з букетам кветак у руках.

— Лаўрэн Ігнатавіч? — спытала незнаёмка. — Я са школы мастацтваў. Мы паўгадзіны назад размаўлялі па тэлефоне.

— А-а... Праходзьце, калі ласка, — з палёгкай на душы прамовіў гаспадар, запрашаючы неспадзяваную госцю ў кватэру, якую ўжо лічыў сваім часовым прытулкам.

